

Vybrané osobnosti prezentujúce vojvodinský folklór na Slovensku

Júlia MARCINOVÁ

Abstrakt

Folklórne prejavy vojvodinských Slovákov nemajú v prostredí scénického folklorizmu na Slovensku dlhú históriu. Prezentácia a tvorba vychádzajúca z tejto kultúry sa v súčasnosti viaže predovšetkým k niekoľkým výrazným osobnostiam a kolektívom. Predchádzajúci článok uverejnený v čísle 1/2020 reflektoval historické reálie masívneho vysťahovalectva Slovákov na Dolnú zem a dôvody ich opätovného sťahovania na Slovensko v súčasnosti. Naň selektívne nadviažeme na osobnosti a kolektívy, ktoré vytvorili stabilné miesto a živnú pôdu pre scénické spracovanie vojvodinského folklóru na Slovensku.

Kľúčové slová: Vojvodinskí Slováci. Folklorizmus. Katarína Mosnáková-Bagľašová. Leonóra Súdiová. DUK Krajan-Vojvodina.

Abstract

The folklore display of Vojvodina Slovaks does not have a long history in the environment of scenic folklorism in Slovakia. The presentations and creations based on this culture are currently associated primarily with several prominent personalities and groups. The previous article published in issue 1/2020 reflected the historical realities of the massive emigration of Slovaks to the Lower Land and the reasons for their relocation to Slovakia at present. We will selectively follow the article to the personalities and groups, which have created a stable place and breeding ground for the scenic adaptation of Vojvodina folklore in Slovakia.

Keywords: Vojvodina Slovaks. Folklorism. Katarína Mosnáková-Bagľašová. Leonóra Súdiová. DUK Krajan-Vojvodina.

Úvod

Dejiny folklorizmu na Slovensku spadajú do medzivojnového obdobia, kedy začali vznikať prvé folklórne skupiny. Na ne od konca 2. svetovej vojny nadviazali folklórne súbory, ktoré sa dodnes venujú hudobným a tanečným tradíciám z rôznych regiónov Slovenska,

nevynímajúc kultúru z prostredia dolnozemsých Slovákov. Historické a kultúrne reálie z rôznych lokalít, v ktorých sa naši predkovia usídlili, sa stali predmetom výskum historikov, etnológov, lingvistov, pedagógov, umelcov či sociológov a podobne. V oblasti slovenského folklorizmu sa folklórnym špecifikám dolnozemsých Slovákov venovalo pomerne veľa priestoru, najmä z oblastí Maďarska a Rumunska. Vojvodina však ostávala relatívne v úzadí a nefigurovala ako námiet pre spracovanie hudobných či tanečných čísel folklórnych kolektívov na Slovensku. V súčasnosti sa výskum a scénické spracovanie folklórnych špecifik vojvodinských Slovákov centralizuje v dvoch mestách: v Banskej Bystrici a v Bratislave, v každom meste v iných podmienkach, s rozdielnou perspektívou a cieľmi. V žiadnom prípade však nie je tendenciou tohto článku upozorňovať na otázky a diskusie o autentickosti a štylizácii spracovávaného materiálu. Článok konkretizuje osobnosti a kolektívy a dáva podnet na výskumy, ktoré by sa mohli v budúcnosti realizovať s témou synkretických činností vojvodinských Slovákov aktívnych na poli scénického folklorizmu na Slovensku.

Folklórne kolektívy vo Vojvodine

Rovnako, ako aj na Slovensku, vznikali folklórne súbory a skupiny preferujúce a dokumentujúce domáce tradície aj v Srbsku. Záujem o zachovávanie kultúrnych špecifik vojvodinských Slovákov vyústil do potreby združovania sa do kultúrnych spolkov a zakladania folklórnych kolektívov. Nie je cieľom ich na tomto mieste vymenovať a špecifikovať ich aktivity, no dôležité je vyzdvihnúť potrebu zdieľania a rozvíjania vlastnej kultúry a identity aj inštitucionálne. Spomeňme aspoň niektoré: Slovenské kultúrne centrum Pavla Jozefa Šafárika v Novom Sade založené v roku 1920 (vtedy pod názvom Československá beseda), v rovnakom roku vznikol v Aradáči Kultúrno-osvetový spolok Mladosť, Kultúrno-umelecký spolok Jánošík založený v obci Jánošík v roku 1953 a mnohé iné (Kultúrno-umelecké spolky 2020). Spolky vzájomne kooperujú, vytvárajú aktivity a sú nositeľmi kultúrnych tradícií. Zároveň sú v neustálom kontakte so Slovenskom a spoločne sa podieľajú na prehlbovaní možností zachovávanie kultúrneho dedičstva na území Vojvodiny. Podľa TASR v roku 2010 v Srbsku pôsobilo okolo 40 folklórnych kolektívov (TASR 2010). Ich činnosť je dlhodobo prezentovaná aj v rámci slovenských folklórnych festivalov a slávností.

Prezentovanie vojvodinských Slovákov na Slovensku

Na Slovensku sa kolektívom zahraničných Slovákov dlhodobo venuje zvýšená pozornosť. V rámci viacerých folklórnych slávností a festivalov sú implementáciou ich činnosti

vytvorené samostatné hlavné a sprievodné programy. So svojou viac ako 50 ročnou históriou za zmienku stojí pravidelná Krajanská nedeľa a Krajanský dvor v rámci Folklórnych slávností pod Poľanou v Detve. Krajanská nedeľa si rozhodne zaslúži zvýšenú pozornosť a analýzu jej vplyvu na prezentáciu krajanskej kultúry. Podľa viacerých zdrojov sa totiž stala okrem performačného a reprezentačného podujatia aj metodickým kontaktom s odborníkmi zo Slovenska. V príprave jej programov sa vystriedalo viacero významných osobností z etnologického a folkloristického prostredia. Hoci má cyklický charakter, vždy mali autori za cieľ priniesť divákovi, a nielen im, aj samotným spolkom, účinkujúcim krajanom, nové témy, respektíve nové formy stvárnenia. Tento program je výnimočný svojou prípravou. Spomeňme mená, ktoré sú medzi krajanmi veľmi cenené: Jaroslav Ševčík, Igor Kovačovič, Stanislav Dúžek, Ondrej Demo, Svetozár Švehlák, Ján Blaho, a neskorší Ševčíkovi spolupracovníci Martin Urban či Ľubomír Macek. Krajanská nedeľa poskytla umeleckú realizáciu aj mladšej suite, spomeňme Vladimíra Michalka, Katarínu Babčákovú, Tatianu Urbanovú a niekoľko ďalších v tíme spolupracovníkov. V poslednom období sa Krajanská nedeľa formuje pod vedením Vlastimila Fabišíka, ktorý aktívne vytvára priestor pre krajanské kolektívy aj v skanzene v Rožnově pod Radhoštěm na podujatí Rožnovská valaška¹. V rámci podujatia sú predstavené výsledky systematickej snahy o predstavenie kultúry zahraničných a najmä dolnozemskej Slovákov.

Tradičie dolnozemskej Slovákov sú vnímané predovšetkým prostredníctvom festivalov a osobitných vystúpení najmä jednotlivcami, ktorí sa na profesionálnej alebo laickej úrovni zaujímajú o tradičnú ľudovú kultúru. Slovenky zo Srbska, ako osoby aktívne vo folklórnych kolektívoch vo Vojvodine, boli na Slovensku predstavené aj v rámci súťaže Miss folklór. Záujemcovia tak začali vnímať osobnosť Anny Zorňanovej, Andrei Lačokovej a Alisy Oravcovej. Avšak od 1. júna 2018 je s dolnozemskej kultúrou na dennej báze konfrontovaný aj divák v rámci vysielania verejnoprávnej televízie. Televízna stanica Folklorika od svojho vzniku prezentuje široký záber hudobnej, tanečnej, spevnej a zvykoslovnej kultúry nielen prostredníctvom jednotlivcov a kolektívov zo Slovenska, no vo zvýšenej miere sa orientuje na propagovanie folklórnych prejavov dolnozemskej kultúry. Okrem TV Folklorika sa tradície dolnozemskej Slovákov stretli so zvýšeným záujmom vďaka tvorcom televíznej show Zem spieva, ktorá v II. sérii v roku 2017 predstavila po prvýkrát aj spevnú kultúru vojvodinských Slovákov prostredníctvom Anny Berédiovej pochádzajúcej zo Selenče. Predstavili sa aj Meškárky z Aradáča, Dievčenská spevácka skupina Perla z Kovačice a Slovenský kultúrno-

---

¹ Uvedené údaje boli zosumarizované na základe poskytnutých informácií od Mgr. art. Martina Urbana, PhD.

osvetový spolok Detvan z Vojlovice. III. séria v roku 2020 už ponúkla oveľa pesterjši záber slovenskej kultúry zo zahraničia, pričom Srbsko reprezentovala Ľudová hudba Súdiovci (Selenča), Katarína Mosnáková-Bagľašová (Jánošík), Anna Zorňanová (Nový Sad) a tanečné súbory z Kovačice, Hložian a Báčskeho Petrovca.

Vybrané osobnosti a kolektívy prezentujúce kultúru vojvodinských Slovákov na Slovensku

V prostredí folklorizmu je kultúra vojvodinských Slovákov interpretovaná ako ďalší folklórny región Slovenska aj napriek tomu, že sa vyvíjala na území Srbska. Návrat vojvodinských Slovákov na Slovensko posilnil práve možnosť scénického spracovania ich folklóru a vytvoril symbiózu medzi nimi a odborníkmi na Slovensku. Živné prostredie pre výskumy a recipročné odovzdávanie skúseností sa vytvorilo na Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici, kde pôsobí Metodické centrum pre zahraničných Slovákov. Okrem centra univerzita zastrešuje aj Univerzitný folklórny súbor Mladosť, ktorý sa ako jediný zo slovenských folklórnych kolektívov začal venovať spracovávaniu práve vojvodinského folklóru. Tu je potrebné vyzdvihnúť osobnosť pedagóga, choreografa, režiséra a umeleckého vedúceho UFS Mladosť Martina Urbana. V súbore vytvoril podmienky na interpretáciu vojvodinského folklóru aj vďaka tomu, že vo výskumnej a tvorivej činnosti spolupracuje priamo s vojvodinskými Slovákami žijúcimi doma, ale aj na Slovensku. Vďaka jeho výskumných aktivitám sa UFS Mladosť stal prvým súborom interpretujúcim folklór vojvodinských Slovákov v celistvom programe: *„Pri výskume v jednotlivých prostrediach sme sa dostali do vnútra komunit a vnímali nielen ako fungujú vzťahy a systémy, ale aj charakter prostredia a determinanty, v ktorých sa súčasná kultúra vyvíjala. K pochopeniu a neskoršiemu stvárneniu na javisku je znalosť pozadia a súvislostí predvádzaných fenoménov pomerne zásadná. Základný výskum je preto pre nás nielen zdrojom poznania, ale aj prípravou na aplikačnú časť spolupráce s krajanmi“* (Urban 2019, s. 48). Súboru Mladosť a jeho činnosti sa budeme analytickejšie venovať v inom príspevku.

Svoju pozornosť na tomto mieste upriamime predovšetkým na dve výrazné osobnosti a jeden kolektív, ktorí sa aktívne zameriavajú na pozdvihnutie vedomia o dolnozemskej kultúre na Slovensku a zastávajú významné miesto vo výskumnej, pedagogickej a interpretačnej činnosti. Súčasne sú tieto osobnosti známe aj mediálne prostredníctvom už spomenutých programov verejnoprávnych televízií. Katarína Mosnáková-Bagľašová žije v súčasnosti v Očovej a pracuje v Stredoslovenskom osvetovom stredisku v Banskej Bystrici, predtým

pracovala v Metodickom centre pre zahraničných Slovákov Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, aj v Ústave pre kultúru vojvodinských Slovákov v Novom Sade. Okrem literárnej tvorby sa dlhodobo zaoberá výskumom tanečného, hudobného, spevného a dramatického materiálu vojvodinských Slovákov s primárnym zameraním na detský hudobný materiál. Okrem prínosu v oblasti pedagogiky v domácom prostredí Srbska sa venuje pedagogickej činnosti a prezentácii hudobno-spevnej kultúry dolnozemských Slovákov na Slovensku a edukačnej činnosti u detí. Je autorkou kníh, ktoré sa venujú tradičnej ľudovej kultúre vojvodinských Slovákov (napr. *Detstvo našich predkov*, *Enike benike krikel bé – detský folklór Slovákov v Srbsku*, na základe ktorých čerpajú námety početné vojvodinské detské súbory, ale choreografiu si vytvoril aj DFS Matičiarik z Banskej Bystrice). Zároveň je členkou redakcie časopisu pre deti *Zornička* a taktiež Národného kalendára a Slovenského svetového kalendára, ktoré vychádzajú v Báčskom Petrovci. Jej profesionálnou orientáciou je predovšetkým krajanská problematika v širšom slova zmysle, čomu nasvedčuje aj projekt *Slovenský svetový kalendár*, kde zastáva funkciu redaktorky. Zároveň je sólistkou v UFS *Mladosť* a spoluautorkou programu tohto súboru pod názvom *Obrazy z Dolnej zeme*. V oblasti folklóru sa venuje interpretácii vojvodinských ľudových piesní, tancov, zároveň pôsobí ako režisérka, choreografka a umelecká vedúca speváckych skupín².

Rovnako dôležitú funkciu zastáva v tejto pozícii Leonóra Súdiová, ktorá sa od počiatkov svojho štúdia na Katedre hudobnej kultúry UMB v Banskej Bystrici intenzívne venuje edukačnej činnosti dolnozemskej kultúry vo folkloristickom prostredí Banskej Bystrice. Ako píše vo svojej práci, „...slovenské detské ľudové piesne z Vojvodiny sa vo výchovno-vzdelávacom procese na primárnom stupni na Slovensku nevyužívajú. No ich potenciál je veľký z dôvodu príbuznosti jazyka a primeranej náročnosti daných piesní pre primárny stupeň z hľadiska melodiky, rytmu, textového obsahu a možností využitia hudobno-pohybových aktivít“ (Sudi 2018, s. 21) Inovačný prístup jej činnosti preto spočíva v cielenej edukácii vojvodinského spevného a hudobného materiálu v prostredí Detského folklórneho súboru Matičiarik, v UFS *Mladosť* a v Ženskej speváckej skupine Selenčanky. Zastáva pozíciu pedagogičky na SZUŠ QuoVadis v Pliešovciach, ďalej huslistky, vedúcej detskej ľudovej hudby DFS Matičiarik a zároveň je iniciátorkou výskumných aktivít vojvodinskej kultúry. V Ľudovej hudbe UFS *Mladosť* zároveň ako huslista pôsobí aj jej brat Juraj Sudi³. Nejde však len o jednosmerné aktivity a priori zamerané na učenie sa a prijímanie vojvodinskej kultúry.

---

² Text o Mgr. Kataríne Mosnákovej-Bagľašovej bol zosumarizovaný na základe informácií, ktoré sama poskytla.

³ Sumarizované informácie boli poskytnuté od Mgr. Leonóry Súdiovej.

U všetkých spomenutých dolnozemskej Slovákov z Vojvodiny ide o recipročné edukačné aktivity. Pri nich dochádza k vzájomnému učeniu sa oboch slovenských kultúr, ktoré sa vyvíjali v rozdielnom prostredí, pričom vďaka ich príbuznosti, spoločnému pôvodu a ich prieniku vzniká možnosť na komparatívne výskumy vývoja nemotného, ale aj hmotného kultúrneho dedičstva. „Som rada, že som v Banskej Bystrici. Dá sa povedať, že som jednou nohou na Horehroní a jednou na Podpoľaní. Spoznávam mentalitu ľudí, spoznávam ich špecifický folklórny prejav, prírodu, ktorá ten folklórny prejav ovplyvňuje. Napríklad som nikdy nechápala, prečo Horehronci tak kričia, keď spievajú, až kým ma kamarát nevezal na lúku pri Šumiaci. Odviedol ma do stredu lúky a rozkázal, že mám kričať. Z každej strany, na ktorú som kričala, mi hora odpovedala. Potom sme si ešte zaspievali jednu pieseň (pravdaže dvojhlasne) a išli sme naspäť. Vtedy som to pochopila“ (Súdiová 2020).

Zľava: Juraj Súdi ml., Renata Súdiová, Emília Kováčová, Peter Pavlík, Katarína Mosnáková-Bagľašová, Juraj Súdi st., Patrik Rago, Leonóra Súdiová, Juraj Zolňan Zvonko. **Autor**

fotografie: Ondrej Benka.

Keďže na Slovensku reflektujeme iba dva folklórne kolektívy, ktoré sa venujú spracovaniu vojvodinského folklóru Slovákov, predstavíme na tomto mieste jeden z nich – Dolnozemskej umelecký kolektív Krajan-Vojvodina z Bratislavy. Vedenie kolektívu aj jeho členovia sú

vojvodinskí Slováci, ktorí sa podobne, ako mnohí ďalší, rozhodli odísť na Slovensko. Kolektív, ktorý predtým pôsobil vo Vojvodine, našiel svoje uplatnenie aj na Slovensku. Spôsob prezentácie, scénickej tvorby a umeleckého stvárnenia tanečnej kultúry vychádza predovšetkým z ich empirických skúseností zažitých na základe pomenovania nositeľ/nositelia tradícií. V prenesenom slova význame je ich tvorba priamo úmerná s tvorbou dedinských folklórnych skupín, ktoré prezentujú kultúru tak, ako ju zažili alebo zdedili, obohatená o socionormatívny rozmer, ale vo vyššom umeleckom spracovaní.

Dolnozemský umelecký kolektív Krajana-Vojvodina (ďalej DUK Krajana-Vojvodina) začal svoju činnosť v Bratislave vyvíjať rokom 2018, od konca roka 2019 pracuje ako občianske združenie. Vznikol na podnet študentov vysokých škôl v Bratislave (vojvodinských Slovákov), ktorí do roku 2015 pôsobili v Slovenskom umeleckom súbore Krajana-Vojvodina v Srbsku. Ide o študentov, ktorí rovnako, ako mnohí iní, odišli z územia Vojvodiny kvôli negatívnej spoločensko-ekonomickej situácii. Srbskú vetvu súboru viedla v tom roku Michaela Čiliak, absolventka VŠMU v odbore Didaktika ľudového tanca. V DUK Krajana-Vojvodina v Bratislave zastáva pozíciu tanečnej pedagogičky a umeleckej vedúcej. Vedúcim súboru ale zároveň choreografom a umeleckým korektorom na základe dlhoročných skúseností je Michal Čiliak. V kolektíve v súčasnosti pôsobí 35 až 40 aktívnych členov v troch zložkách: tanečnej, speváckej a hudobnej. Primárnym cieľom DUK Krajana-Vojvodina je spracovanie, zveľaďovanie a reprezentovanie folklóru vojvodinských Slovákov, no ako hovorí Michal Čiliak: *„kvôli rozšíreniu tanečných obzorov a vedomostí, nadobudnutiu technických schopností, zručností a tanečného kumštu svojich členov, ako aj priblíženiu rozmanitosti slovenského folklóru“* (Čiliak 2020), si do svojho repertoáru zaradili aj folklórne špecifiká iných regiónov Slovenska. V rámci prezentovania vojvodinského folklóru kolektív využíva kroje, ktoré sú dedičstvom generácií od vojvodinských Slovákov vrátane nových, vytvorených podľa starších originálov. Hudobný, spevný a najmä tanečný materiál spracovávaný v DUK Krajana-Vojvodina sa profiloval ešte na území Srbska. V tomto priestore spracovával viaceré témy, ktoré boli finalizované v tanečných choreografiách pod názvom napr. Verbunk, O koniaroch a pasení koní, Na ľudovej zábave a podobne. Podľa slov Michala Čiliaka, bol súbor v Srbsku *„založený s cieľom formovania síce amatérskeho ale reprezentačného tanečného a umeleckého telesa vojvodinských Slovákov, čo samozrejme vyžadovalo vyššiu umeleckú a technickú úroveň prednesu“* (Michal Čiliak, 2020). Cieľom ich súčasnej tvorby je posunúť folklórnu tvorbu vojvodinských Slovákov na vyššiu umeleckú úroveň a prenechať témy „autentického folklóru“ ľuďom a súborom pôsobiacich v domácom vojvodinskom prostredí. Naďalej však a priori čerpajú z tanečnej, hudobnej a spevnej tradície

vojvodinských Slovákov⁴. „Iniciatíva o založení a samotný začiatok umeleckej činnosti takéhoto združenia vojvodinských študentov na ich vlastnú iniciatívu má obrovský zmysel a najmä odkaz a poslanie. Hľadím na to a precitujem s veľkou pokorou a úctou k týmto mladým ľuďom, ktorí by za normálnych a prajných životných podmienok dnes boli v Srbsku. Vyjadriť sa jednoducho. Deti, študenti Slováci z Vojvodiny to tak cítili vo svojom vnútri a ja som ich iba podporil a ponúkol nápomocnú ruku. Toto je jasné znamenie a odkaz tak na Dolnú zem, ako aj sem na Slovensko, že nám chýba naša domovina, lebo sme ju nie svojou vôľou museli opustiť. Tým, že na Slovensku vznikol DUK Krajan-Vojvodina, vieme zaručiť a odkázať našim Slovákom do Vojvodiny, že aj keď sme tu, nezabúdame kto sme a odkiaľ pochádzame a na strane druhej vieme sľúbiť, že sa budeme snažiť a každým dňom viac a viac budeme šíriť našu kultúru a informovať Slovákov žijúcich na Slovensku o tom, že aj my sme Slováci, ktorí si za takmer 300 rokov života mimo hraníc „rodnej hrudy“ dokázali zachovať rodnú materinskú reč, kultúru, zvyky a obyčaje a že sme na to veľmi hrdí... A preto, viesť takýto súbor na Slovensku pre mňa znamená strašne veľa, je to česť a je to veľká výzva pre všetkých nás a v neposlednom rade je to aj veľká zodpovednosť“ (Čiliak, 2020).

Členovia Dolnozemskeho umeleckého kolektívu Krajan-Vojvodina. **Z archívu:** DUK Krajan-Vojvodina.

⁴ Text o DUK Krajan-Vojvodina bol spracovaný na základe informácií poskytnutých od Michala Čiliaka.

Nevesta. Archív: DUK Krajan-Vojvodina.

Záver

Zdá sa, že folklórne špecifiká vojvodinských Slovákov si v scénickej podobe na Slovensku vytvárajú stabilné miesto. Krajanská kultúra je však vo všeobecnosti v rámci školského vzdelávacieho procesu prezentovaná nedostatočne, prípadne vôbec. Ako píše Michal Babiak: „Je pritom ale viac ako samozrejmé, že poznanie kultúry vojvodinských – ale aj ostatných zahraničných Slovákov – nie je len dlh, ktorý má prostredie materského štátu voči svojim národným enklávam, ale aj *conditio sine qua non* na poznanie vlastných dejín a vlastnej kultúry...“ (Babiak 2018, s. 128). Práve preto je potrebné jednotlivcom a kolektívom, ktorí sa rozhodli vojvodinskú kultúru skúmať, analyzovať a interpretovať, priznať zásluhy a vyjadriť nádej, že v týchto aktivitách budú pokračovať naďalej. Na Slovensku žije v diaspórah každoročne viac a viac krajanov z Vojvodiny a mnohí sa aktívne zapájajú do života spoločnosti, do rozvoja kultúrneho spoločenstva a spolupracujú s odborníkmi, pedagógmi,

tanečníkmi či hudobníkmi na Slovensku. V špecifickom svete folklórnych kolektívov krejú svoje poznatky, empiriu do rôznych podôb umeleckých diel. Tie síce divákovi sprostredkujú zážitok – niekomu efemérny, niekomu nezabudnuteľný, no pre tvorcov je ukrytý za každým dielom celý súbor aktivít. To, čo je pre diváka jednorazovou percepciou, je pre tvorcov niekoľkomesačným alebo niekoľkoročným terénnym a archívnym výskumom. Tradície dolnozemsých, v tomto prípade vojvodinských Slovákov, rozhodne majú naďalej čo ponúknuť. Predstavili sme len niekoľkých súčasných interpretov, poukázali sme na tvorivé osobnosti, ktoré nám sprostredkovávajú časť krajskej kultúry. Zvyšovanie pozornosti smerom k osobnostiam a samotnej tvorbe vychádzajúcej z vojvodinskej kultúry, bude rozhodne prospešné a dôležité.

Zoznam použitej literatúry

BABIAK, Michal, 2018. Kultúrne dedičstvo vojvodinských Slovákov v kontexte slovenskej kultúry. In: *Muzeológia a kultúrne dedičstvo*. 2018, č. 2, s. 121-130. ISSN 1339-2204.

ČILIAK, Michal. 2020. *Osobný rozhovor*. Žilina, 2020.

Kultúrno-umelecké spolky. 2020. In: *Ústav pre kultúru vojvodinských Slovákov* [online]. 2020 [cit. 2020-04-22]. Dostupné na: <http://slovackizavod.org.rs/narodna-kultura/kulturno-umetnicka-drustva>

SUDI, Leonóra, 2018. *Detské piesne z Vojvodiny a ich využitie v primárnom stupni na Slovensku*: [ŠVOUČ]. Banská Bystrica: UMB, 2018.

SÚDIOVÁ, Leonóra, 2020. *Osobný rozhovor*. Žilina, 2020.

TASR, 2010. *Mladú generáciu Slovákov v zahraničí priťahuje najmä folklór* [online]. 06.03.2010 [cit. 2020-04-20]. Dostupné na: <https://slovensko.hnonline.sk/315865-mladu-generaciu-slovakov-v-zahranici-pritahuje-najma-folklor>

URBAN, Martin, 2019. *Hra v tanci. Špecifiká hudobno-tanečnej kultúry v krajskom prostredí*. Nadlak: Vydavateľstvo Ivan Krasko, 2019.